

Prof. Dr. Karl H a u e n s t e i n. *Wurzelspitzen-Resektion*, Verlag Johann Ambrosius Barth, Leipzig, 90 Afbeeldingen, Prijs D.M. 6.60.

In dit 88 blz. tellende werkje bespreekt H a u e n s t e i n de indicatie, de operatietechniek en de uitkomsten van de wortelpuntresectie, of ongetwijfeld juister uitgedrukt: de radicaaloperatie van de periapicale ostitis granulomatosa. Immers, apexresectie wil niet anders uitdrukken dan het verwijderen van het bovenste gedeelte van de radix en dit is slechts een onderdeel van de ingreep, die tot doel heeft in één zitting een chronisch intraossaal ontstekingsproces afdoende te elimineren.

Na enige beschouwingen over de nomenclatuur volgt een korte historische inleiding, die teruggaat tot 1881, waarna in 7 punten de indicatie wordt behandeld en mede aandacht besteed aan de contra-indicaties.

De bespreking van de operatietechniek is verdeeld in voorbereiding, anaesthesie, keuze van incisie (met instructieve tekeningen), mobiliseren van de slijmvliesperiostlap, vrijmaken en reseceren van de apex (gebruik van boor en/of beitel), excochleatie van de haard, verzorging van de wondholte en de — zo mogelijk — primaire sluiting.

Een apart hoofdstuk is gewijd aan de wortelbehandeling en vooral aan de vaste kanaalvulling (pasta-achtige kanaalvullingen worden geresorbeerd) waarvan de hermetische afsluiting een belangrijk onderdeel vormt voor het blijvend succes der operatie. H a u e n s t e i n is voorstander van een kanaalvulling, bestaande uit een mengsel van cement en zilverpoeder, dat met een lentulonaald wordt ingedraaid, waarna een zilverstift wordt nageschoven. De in Nederland meest gebruikelijke methode met chloro- of xylopercha en guttapercha point acht hij uitstekend, maar hij wijst erop, dat de vultechniek minder eenvoudig is dan deze lijkt. Ref. is het hiermede eens — H a u e n s t e i n's bezwaar van het tijdens het terugtrekken van de warme kanaalstopper meekomen van een gedeelte van de guttapercha en daardoor ontstaan van holtevorming, kan evenwel ondervangen worden door de g.p. point zacht te maken met een zo dik mogelijke warme stopper, evenwel de point aan en op te drukken met een dunnere koude en even met alcohol bevochtigde tweede stopper.

Dan is er nog de kwestie van het tijdstip van de kanaalvulling: vóór of tijdens de operatie. H a u e n s t e i n toont zich aanhanger van „voor” — maar geeft objectief de mening weer van experts als b.v. W a s z m u n d,

die liever durante operationem het kanaal verwijdt, reinigt, steriliseert en vult.

Het hoofdstuk Complicaties en mislukkingen bevat, toegelicht door goed gereproduceerde Röntgenfoto's, een opsomming van oorzaken, die elke operateur met zelfcritiek gedachteassociaties geeft en hem aan zijn beginperiode op dit gebied herinnert. Ik noem: de onvoldoende wortelbehandeling en slechte kanaalvulling, het niet in zijn geheel wegnemen van de wortelpunt, waardoor het restant als geïnfecteerd vreemd lichaam niet zal nalaten opnieuw een absces te veroorzaken, gedeeltelijke excochleatie van het granuloom, te uitgebreide resectie, waardoor het element te weinig retentie houdt en onvoldoende gevoed en uitgestoten wordt.

Kan men bij een niet al te uitgebreide ostitis granulomatosa conserverende behandeling (b.v. *Walckhoff*) nog overwegen, of zo men wil, gelijkstellen met de chirurgische — is de afwijking ontstaan bij een element met stift-opbouw, dan is de apexresectie met retrograde kanaalvulling de enige methode die tot genezing leidt zonder extractie. Tandartsen die na de diagnose periodontitis (al of niet met infiltraat of absces) in deze gevallen bijna automatisch naar de tang grijpen, zij dit feit in hun herinnering aanbevelen.

Hauenstein heeft niet gearzeld om ook het probleem der haardinfectie aan te snijden en in dit verband de conserverend-chirurgische therapie (apexresectie) te stellen tegenover de radicaal-chirurgische therapie (extractie + excochleatie). Ref. citeert zijn eindconclusie: „bij haardinfectie moet het overdreven worden geacht zonder meer alle niet-vitale elementen te extraheren. Apexresectie is hier verantwoord wanneer niet de ernst van de algemene toestand van de patiënt tot radicaal ingrijpen moet doen besluiten.”

De kort en duidelijk gehouden studie van *Hauenstein* is zeer waardevol voor die collegae, die reeds enige ervaring op het terrein van de kleine mondchirurgie bezitten. De tandarts die niet eerder een apexresectie verrichtte zou ik niet willen aanraden er na lezing mee te beginnen. Men kan nu eenmaal geen chirurgie uit een boek leren. De weg is: eerst voorstudie, daarna meerdere malen assisteren, vervolgens zelf doen onder leiding en dan pas alleen, waarbij men zich verzekerd heeft van getrainde assistentie, volledig instrumentarium, een krachtig zuigapparaat en uitstekende belichting. In de eerste jaren beperke men zich tot boven- en onderfront, daarna kan men uitbreiden tot praemolaren en molaren van bovenkaak (*cave antrum!*) en onderkaak (*cave nervus mandibularis!*).

Dr. A. J. H. EBES

Prof. Dr F. W. *Proell*. *Stomatogene Herdinfektion*. Verlag Carl Hanser, München 1949. 91 blz. D.M. 7.50.

Dit boekje dat als No. IV van een serie „Zahnheilkunde in Einzeldarstellungen” is verschenen geeft in ruim 80 bladzijden een overzicht over de betekenis van haardinfecties. Vooral die welke uitgaan van het gebit hebben de belangstelling van de schrijver, terwijl toch ook de ontstekingen van tonsillen en bijholten van de neus, bij de bespreking worden betrokken.

De schrijver breekt een lans voor de grote betekenis van dergelijke haardinfecties voor het ontstaan van allerlei ziekten. Hij haalt talrijke voorbeelden aan, ten dele uit de literatuur, ten dele uit eigen ervaring, waar opruiming van een haard tot fraaie therapeutische resultaten voerde.

Het boekje is in defensieve sfeer geschreven hetgeen vermoedelijk zijn oorsprong daarin vindt dat volgens de meeste klinici de theorie der haardinfectie voor de praktijk lang niet die betekenis blijkt gehad te hebben als aanvankelijk werd verwacht.

Hoewel de argumenten waarom de schrijver deze theorie opnieuw propageert niet zeer overtuigend zijn, evenmin als de argumenten waarom in een bepaald geval „stomatogene haardinfectie” wordt aangenomen, zo kan het toch nuttig zijn wederom de aandacht op deze theorie te vestigen. Het gevaar dreigt immers dat tengevolge van desillusie na aanvankelijk te hoog gespannen verwachtingen, tijdelijk weer te weinig aandacht aan een theorie wordt geschonken. Bovendien brengt dit boekje ons weer opnieuw onder de aandacht — en dit kan niet vaak genoeg geschieden — dat het niet mogelijk is bepaalde organen of orgaan-systemen buiten verband met het gehele lichaam te beschouwen en dat zelfs schijnbaar geringe plaatselijke stoornissen aanleiding kunnen geven tot een ernstig algemeen lijden.

Gezien de grote betekenis die de schrijver aan allergische reacties toekent is het verwonderlijk hoe weinig diep hij ingaat op dit interessante gebied, waarin juist de laatste tijd zulke grote vorderingen zijn gemaakt. Ook in andere opzichten biedt het boekje weinig nieuwe gezichtspunten.

F. L. J. JORDAN

Zahnmedizin. Odonto-stomatologie, Vol. II. Beiträge zur Zahnmedizin, herausgegeben vom Dozentenkollegium des zahnärztlichen Instituts der Universität Basel. Verlag Birkhäuser, Basel. (279 blz.).

Na een moeizame ontwikkelingsgang, die werd geremd door vele weerstanden, maar nog meer werd gestimuleerd door vruchtbare initiatieven, kwam in 1924 het Tandheelkundig Instituut der Universiteit van Basel tot stand. Aanvankelijk onafhankelijk van de medische faculteit, werd het dertien jaren later daarin opgenomen. Namen als die van Oscar Müller, Rudolf Schwarz en Max Spreng zijn hier te lande genoegzaam bekend om een uitweiding over groei en bloei van dit instituut overbodig te maken.

Het boekwerk, dat hier voor ons ligt, werd uitgegeven naar aanleiding van de herdenking van het 25-jarig bestaan van dit Tandheelkundig Instituut in 1949. Het getuigt, naast de vele andere publicaties uit deze bron, van het peil van deze relatief kleine onderwijsinstelling (circa 16 afgestudeerden per jaar).

De inhoud bestaat uit een reeks van 18 monographieën, betrekking hebbende op verschillende tandheelkundige en daarmee nauw samenhangende onderwerpen en van de hand van een twintigtal medewerkers. Tot de publicaties uit de grensgebieden behoort de mededeling van een

belangwekkend geval uit de psychiatrische kliniek, een korte tandheelkundig-dermatologische beschouwing, de beschrijving van een aantal misvormingen bij voortijdige geboorten, een artikel over mineraalstofwisseling en een ander over gerechtelijke geneeskunde; alle met belangrijke tandheelkundige aspecten. De orthodontie is vertegenwoordigd met drie publicaties: anthropologie (B a y), tweelingen (S c h r o e d e r) en omvormingen in het aangezicht (S c h w a r z) en de prothetische tandheelkunde met verhandelingen over de kaakbewegingen (G i r a r d), „Schlotterkamm” (G a s s e r), kunsthars bij kroon- en brugwerk (V e s t) en invloeden van metaal op het organisme (S p r e n g). Voorts behandelt M ü l l e r de prophylaxe in de conserverende tandheelkunde, P r a d e r de betekenis der speekselglistellen als exogene cariesfactor, K a l l e n b e r g e r de odontogene gezwellen, E g l i de histologische bevindingen aan het glazuurepitheel van een geretineerde hoektand en S c h m i d t de sociale tandheelkunde.

Het boek maakt een keurig verzorgde indruk en is verlucht met een groot aantal uitstekende fotografische opnamen.

L. J. A. VAN SCHIJNDEL

Principles and Technics for Complete Denture Construction by V i c t o r H. S e a r s D.D.S. Uitgave: St. Louis. The C.V. Mosby Company 1949. 416 blz. Prijs: geb. \$ 5,—.

Van de Angelsaksische literatuur, met name de Amerikaanse, zijn in de naoorlogse jaren op het gebied der volledige tandprothese enige nieuwe werken verschenen waarbij de auteurs zich bij de behandeling van het onderwerp een eigen doel hadden gesteld. Het ene (S w e n s o n: Complete Dentures) draagt een enigszins encyclopaedisch karakter, een ander (L a n d a: Practical full denture prosthesis) richt zich in het bijzonder tot de practicus, daarbij uitgaande van het feit, dat de tandarts het zuiver technische deel van de werkzaamheden aan daartoe geschoolde hulpkrachten zal overlaten. Daarnaast zijn er de meer didactische (S c h l o s s e r: Complete denture prosthesis) welke zich in de eerste plaats richten naar de behoeften van de student en zich van een meer onderwijskundige georiënteerde behandeling en indeling van de stof bedienen. Tot deze laatste categorie behoort ook het boek, dat onder bovenstaande titel door de vroegere hoogleraar in de prothetische tandheelkunde aan de New York University in het licht is gegeven.

Elk van de bovenbedoelde werken heeft zijn eigen onmiskenbare verdiensten en voor de lezer, die zich meer speciaal voor de theoretische en fijnere praktische en technische aspecten van de volledige tandvervanging interesseert vullen zij elkaar aan. Geen enkel boek heeft de pretentie alles te geven wat de moeite van het te boek stellen waard is, zo ook op dit voor de algemene practicus nog steeds zo belangrijke gebied.

In het genoemde gezelschap neemt het boek van Prof. S e a r s een ietwat aparte plaats in. Niet zozeer vanwege het feit dat het nadrukkelijk gericht is op de behoeften van de toekomstige tandarts, dan wel vanwege

de omstandigheid dat de auteur daarbij scherp heeft doen uitkomen het dualistische karakter der prothetiek: enerzijds de biomechanische, physiologische en psychosomatische grondslagen, daarnaast de technische verwerkelijking. Om die reden heeft de auteur zijn stof verdeeld over paarsgewijze hoofdstukken: naast de theoretische beschouwingen, afzonderlijk de praktische uitvoering op de basis der ontvouwde beginselen. Om der wille van een overzichtelijke onderverdeling wordt deze met afzonderlijke hoofden in de tekst geaccentueerd, hetgeen ook het naslaan van details in hoge mate ten goede komt.

Afgezien van deze methodische bewerking wordt het karakter van een studieboek bepaald door hetgeen een schrijver belangrijk, minder belangrijk ofwel onbelangrijk acht, wat in zijn ogen hoofdzaken en bijkomstigheden zijn en aldus adaequate aandachtsruimte krijgt toegemeten. Ook ten aanzien van de apparatuur komt dit in niet mindere mate tot uitdrukking. Zo valt het b.v. op, dat de auteur, in tegenstelling tot, men zou kunnen zeggen: *de* anderen, geen waarde hecht aan het gebruik van een gecompliceerde articulator, waarvan die van H a n a u in U.S.A. de vrijwel algemeen erkende en gebruikte constructie vertegenwoordigt. Prof. S e a r s is tevreden met een eenvoudige, stevige uitvoering, welke een individuele instelling van de condylusbaan mogelijk maakt. Wordt dit nauwkeurig gedaan aan rechter- en linkzijdig, dan is, zo zegt de schrijver, bij het gebruik van vlakke (noninterfering) kiezen een buitengewoon nauwkeurig articulaire evenwicht tot stand te brengen (blz. 70). Een efficiënt gebruik van gecompliceerde instrumenten vooronderstelt meer vaardigheid en accuratesse dan waarover de gemiddelde student beschikt, wil hij geen nòg grotere fouten maken, dan met eenvoudige apparaten reeds mogelijk zijn. Het baart dan ook geen verwondering wanneer aan de articulatiwetten van H a n a u, die bij anderen zoveel erkenning hebben gevonden, in de door deze vastgelegde formulering hier geen aandacht wordt geschonken. Dat zulks in een handleiding voor studenten een tekortkoming zou zijn behoeft uit de vermelding van dit feit nog niet voort te vloeien.

Voor het overige vindt ook de ervaren lezer in de verschillende hoofdstukken, 38 in getal, nuttige aanwijzingen, waarmede hij zijn voordeel kan doen. De klare, zakelijke stijl en de bondigheid van uitdrukking dragen er verder toe bij om dit prettig leesbare en typografisch aangenaam aandoende boek van handig formaat als een aanwinst te beschouwen, voor wie langs overzichtelijke weg zich in prosthodontische problemen wil of moet inwerken. Voor zover althans, in een vak als de tandheelkunde, een boek alleen dit mogelijk kan maken.

P. H. B u i s m a n